

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate et Educatione Civili V (2015)

ISSN 2082-0917

Sabine Mannitz (red.), *Democratic Civil-Military Relations. Soldiering in 21st Century Europe*, Cass Military Studies, Routledge, London–New Jork 2012, 322 ss.

W serii *Cass Military Studies* wydawnictwo Rotledge opublikowało pracę zbiorową pt. *Democratic Civil-Military Relations. Soldiering in 21st Century Europe*. Książka prezentuje, w jaki sposób kraje europejskie – w tym te, które wyszły po 1989 roku z komunizmu – przekształcają swoje siły zbrojne, by sprostać nowym wyzwaniom, jakie pojawiły się po zakończeniu zimnej wojny. Jak wskazują autorzy poszczególnych rozdziałów, współczesne zadania stawiane armii, szczególnie udział w misjach międzynarodowych (w tym cywilno-wojskowych), wymuszają nie tylko zmiany w strukturach, ale i budowę nowego wizerunku żołnierza oraz nowoczesną konceptualizację służby wojskowej.

Publikacja została podzielona na pięć części. Pierwszą stanowi *Wprowadzenie* autorstwa Sabine Mannitz, zarazem redaktora tomu, oraz *Konkluzje* Haralda Müllera. W pozostałych trzech omówione zostały przemiany w siłach zbrojnych w wybranych krajach europejskich: tradycyjnych demokracjach, skonsolidowanych demokracjach postautorytarnych oraz demokracjach postkomunistycznych. Dwunastu autorów stosuje tę samą interdyscyplinarną metodologię, posiłkując się wskazówkami demokratycznej teorii pokoju (*Democratic Peace Theory*).

Sabine Mannitz opisała szwajcarski model obywatela-żołnierza oparty na powszechnej służbie wojskowej, wskazując na przekształcenia, jakim on obecnie podlega. Tekst Marco Feya poświęcony jest systemowi militarnemu w Wielkiej Brytanii, kraju o długiej tradycji demokracji parlamentarnej. Julika Bake i Berthold Meyer omawiają z kolei pozycję niemieckiej Bundeswehry, odwołując się do konstytucyjnych uregulowań – w tym ograniczeń – oraz współczesnych zadań stawianych przez politykę bezpieczeństwa RFN. Eduardo Arranz Bueso i José García Caneiro przedstawiają obraz hiszpańskiego żołnierza po powrocie do ustroju demokratycznego. Transformację sił zbrojnych Republiki Czeskiej, ze szczególnym uwzględnieniem relacji cywilno-wojskowych, prezentuje Zdeněk Kříž. Artykuł Leonida A. Karabeshkina poświęcony jest przemianom w Estońskich Siłach Obrony, opartych w dalszym ciągu na powszechnej służbie wojskowej i stanowiących jeden z elementów obrony totalnej Estonii. András Rácz i Erzsébet N. Rózsa zaprezentowali natomiast obraz „demokratycznego żołnierza” na Węgrzech. Litewskie reformy sił zbrojnych po odzyskaniu przez ten kraj niepodległości w 1990 roku omówiła Gražina Mioniotaitė. Przekształcenia w polskiej armii – między tradycją narodową a projekcją

międzynarodową – zaprezentowała Maria Wągrow ska, wiceminister obrony narodowej. Sytuację systemu militarnego Rumunii zaprezentował Marian Zulean, a problematykę budowy armii demokratycznej Serbii – Filip Ej dus. Przemiany w siłach zbrojnych Ukrainy po odzyskaniu przez to państwo niepodległości przestawił natomiast Sergiy Gerasymchuk.

Na podkreślenie zasługuje, że autorzy poszczególnych rozdziałów są znawcami tematyki związanej z bezpieczeństwem i obronnością. Wśród nich znaleźli się zarówno teoretycy i wykładowcy akademicki, jak i praktycy: oficerowie sił zbrojnych i pracownicy instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo.

Warto, by publikacja ta stała się punktem wyjścia do dalszych badań nad przemianami w siłach zbrojnych i nowoczesnym pojmowaniu służby wojskowej również w innych krajach europejskich oraz w kontekście wyzwań i zagrożeń, które pojawiły się już po jej wydaniu (choć ich symptomy były z pewnością widoczne już wcześniej). Można tu zasygnalizować konflikt rosyjsko-ukraiński i wojnę hybrydową czy masową migrację do Europy ludności muzułmańskiej z ogarniętych konfliktami krajów Bliskiego Wschodu.

Przemysław Wywiat